

תמצית השיחה לקו"ש חלק כא, תרומה ב' – בענין גניזת הארון

הלכות בית הבחירה, פרק ד' הלכה א': אבן היתה בקדש הקדשים במערבו שעליה היה הארון מונח. ולפניו צנצנת המן ומטה אהרן. ובעת שבנה שלמה את הבית וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום לגנוז בו הארון למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות ויאשיהו המלך צוה וגנוז במקום שבנה שלמה שנאמר ויאמר ללויים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דויד מלך ישראל אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ה' אלקיכם וגו'. ונגנו עמו מטה אהרן והצנצנת ושמן המשחה וכל אלו לא חזרו בבית שני. ואף אורים ותומים שהיו בבית שני לא היו משיבין ברוח הקדש. ולא היו נשאלין בהן שנאמר עד עמוד כהן לאורים ותומים. ולא היו עושין אותן אלא להשלים שמנה בגדים לכהן גדול כדי שלא יהא מחוסר בגדים.

כתב בחידושים וביאורים להיעב"ץ: "נלע"ד דבר נאה במה שהביא רבינו דברים אלו כאן שנראה לכאורה שאין נפקותא מזה לענין דינא וידוע שכל דבריו להלכה אמורים או הילכתא למשיחא או לזמן הזה ודברים שאין יוצא מהן דין מהדינים ולא מוסר והנהגה וידיעה הצריכה אין מדרכו ז"ל להטפל בהם בחיבור זה כל שכן שהדבר במחלוקת שנוי ורבינו הכריע כדברי האחד הלא לא דבר ריק הוא אלא שאיזה צורך הביאו לכך. ולכן לבי אומר לי שצורך גדול יש לרבינו בדבר זה לפי שיטתו שתפס לו לקמן בפ"ו מהל' הללו שאנו עוסקין בהן שקדושת הבית לא בטלה וראוי להקריב בו עתה וכן הנכנס לשם חייב עליו כרת שלא כדברי הראב"ד החולק שם .. ומשמע לי דסבר רבינו דהך מילתא דקדושת הבית לא בטלה אזלא כמאן דס"ל ארון במקומו נגנוז דאי למ"ד ארון גלה לבבל גם קדושת הבית בטלה ע"י כך ועכ"פ לענין ביאת המקדש מסתברא דבהכי תליא דהא כתיב למבית לפרוכת ואל פני הכפורת וכיון דאין שם ארון וכפורת דילמא לא חייב עלה רחמנא .."

תירוצו צריך עיון מכמה טעמים:

א. הלא באותו מקום שציין היעב"ץ, לקמן פרק ו' הלכה ט"ו, מבאר הרמב"ם טעם אחר: "לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה". ושם בהלכה י"ד מפרש שנעשה ע"י "שקדשה שלמה", וביחד עם זה שקידש את העזרה וגם את ירושלים. נמצא שאינו קשור כלל עם זה שהארון הוא במקומו, אלא עם פעולת השכינה.

ב. לפי ביאור היעב"ץ העיקר חסר מן הספר. כיון שאיסור ביאת המקדש הוא מצד "מבית לפרכת אל פני הכפרת" היה לו לקצר ולפרש: "ארון במקומו נגנוז", בכדי להדגיש שנשאר במקומו. ואילו סתימת לשונו: "בנה בו מקום .." אפשר להתפרש דקאי על מ"ש מיד לפניו, על כללות "הבית", ולא על מ"ש לפני לפניו, "קדש הקדשים". עוד זאת, למה לא הביא הרמב"ם הפסוק שהובא בסוגיא זו בגמרא (יומא נג, ב) "ויהי שם עד היום הזה" שנוגע לעיקר ההלכה שהנכנס לשם "בזמן הזה" חייב.

ג. בשלמא זה שהרמב"ם מכריע כהמ"ד במקומו נגנוז, הרי זה נוגע לעיקר דינו, אבל זה שיאשיהו גנוז אינו נוגע לנו כלל. ובפרט לפי המפרשים (גבורת ארי ליומא מילואים נג, ב. שאר יוסף להחיד"א להוריות יב, א) דכו"ע מודו דארון נגנוז בימי יאשיהו, אלא שלמ"ד דגלה לבבל נתגלה למחריבים מקום גניזתו ונטלוהו, הרי זה שיאשיהו גנוז אינו מכריח שלא גלה לבבל. ולאידך, לפי החסדי דוד (לתוספתא סוטה פ"ג, ב) למ"ד במקומו נגנוז לא היה ע"י יאשיהו כלל אלא נגנוז מעצמו. א"כ זה שיאשיהו גנוז אינו מדגיש עיקר המכוון שנמצא במקומו עד היום.

ד. אי משום הא, לא היה צריך להאריך בסיפור דברים עם כמה פרטים אודות בנין מקום הגניזה וע"י מי נגנוז בפועל, דאין מכל זה נפק"מ להלכה.

ונראה לבאר הרמב"ם בדרך אחר. בהלכה זו אין כוונתו להכריע איפה נגזר הארון דמאי הוה הוה, אלא לחדש דין בבנין הבית. מקום גניזת הארון לא היה ענין נוסף להבית להשתמש בו בלית ברירה, כ"א חלק משלימות הבנין. דהיינו, שאינו רק דין בדיעבד, אלא מלכתחילה נקבע להארון ב' מקומות: א' – מקום גלוי על אבן השתיה בקדש הקדשים. ב' – לעת הצורך מקום למטה מקה"ק במטמוניות כו' שהוא גם חלק מהבית.

וי"ל שבזה מיישב הרמב"ם תמיהה גדולה. ישנו חילוק עיקרי בין הארון לשאר כלי המקדש. שאר הכלים היו נמצאים במקומות שונות בביהמ"ק אבל לא היו חלק מצורת הבית. משא"כ הארון, שעל ידו נעשית ל"בית ה'" כמ"ש ונועדתי לך שם, היה חלק מבנין קדש הקדשים עצמו, ופרט בצורת הבית. וכן מוכח מזה שמאריך בדיני הארון דוקא כאן בפרק ד' המדבר על כותלי הבית, היכל, שערים כו', ולא לעיל בפרקים ב' וג' המבארים צורת הכלים. ובזה יש להסביר גם מה דלעיל פרק א' הלכה ו' משמיט הרמב"ם הארון ואינו מחשבו עם שאר כלי המקדש, והיינו מפני שאינו כלי בפ"ע אלא חלק מבנין קה"ק.

לפי"ז יוצא דבבית שני, שהארון לא היה במקומו, היה חסרון לא רק באיזה פרט אלא בעיקר הבנין. ולזה מבאר הרמב"ם בהלכה זו, דאכן נשארה הארון במקומו, וכמו שביארנו, וממילא נשאר הבית בשלימותו.

לפי דרכנו יתיישבו כמה וכמה פרטים בהמשך ההלכה, שכולם מבטאים ומחזקים נקודה זו, איך שפרטי פעולת הגניזה לא היתה בשביל שמירת הארון, כ"א לצורך שלימות הבנין.

כתב: "וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום". מפשטות הלשון משמע ששלמה בנה המקום מדעת עצמו כיון ש"ידע" שסופו ליחרב. וקשה, הכל נבנה בדיוק ע"פ ציווי ה', כמ"ש הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל, כמבואר בעירובין (קד, א) בנוגע נתינת מלח ע"ג הכבש בשביל שלא יחליקו, ובסוכה (נא, ב) לגבי הגזזטרא שעשו לשמחת בית השואבה, ואיך יתכן שהוסיף מעצמו איזה מקום בהבנין.

והשתא מובן, דאין הכוונה שחשבון זה הביאו לבנות המקום, דאז היתה הוספה מדעת עצמו ח"ו. אלא בשעה שחפר מקום הגניזה לא היה מספיק שיעשה כן סתם מפני ציווי ה', אלא היה צריך לדעת שעתידי ליחרב, ולכוון על התכלית שהוא בשביל להשים שם הארון. ע"י כוונה זו קדשו ביחד עם שאר הבנין ונתן לו החשיבות של מקום הארון, וכדאיתא במנחות (כז, ב) דמקום הארון יש לו קדושת ארון שנק' "מקום המקודש לקודש". ואף שכבר קידש דוד עד התהום כדאיתא בזבחים (כד, א), הרי שלמה הוסיף בהקידוש, ובפרט ע"י הקרבנות שלו. וכיון דבעינן קידוש בשעת הבנין, ראה שבועות טו, ב, לכן גם מקום הגניזה נתקדש ע"י שלמה.

עפ"ז יש לבאר גם מה שכולל הרמב"ם בהלכה זו ע"ד צנצנת המן ומטה אהרן, הן בתחילת ההלכה שהיו מונחים לפני הארון בקה"ק, והן בסופה שנגנזו עם הארון. מזה מוכח עוד יותר שגם במקום שנגנזו היו מקום ארון, שלכן נגנזו עמו גם שאר החפצים שדינם שיהיו מונחים במקום הארון (וראה גבורת ארי יומא נב, ב וש"נ).

בכדי להוכיח עוד יותר שגניזת הארון במקום זה לא היה ענין של בדיעבד, אלא מלכתחילה נקבע כן, מוסיף הרמב"ם שזמן הגניזה לא היה בעת החורבן דאז היה נחשב לבדיעבד, אלא בזמן יאשיהו שהיתה יד ישראל תקיפה ולא היו בסכנה כלל.

יתירה מזו, ההכנסה למקום גניזתו היתה ע"ד הכנסת הארון לקה"ק ע"י שלמה. וזה התבטא בב' ענינים: א' – שהיתה ע"פ ציווי המלך, ולכן מדגיש הרמב"ם: ויאשיהו "המלך", וכן מביא הפסוק, שלמה בן דויד "מלך ישראל", כי הקידוש תלוי במלך, ראה לקמן פ"ו הי"א. ב' – ההכנסה בפועל היתה ע"י "הלויים"

המבינים .. כמו שהיה בשלמה "ויביאו הכהנים ..". וכן מדויק הפסוק: "תנו .. בבית" שאינו פעולה של סילוק ונטילת הארון ממקומו, אלא להיפך, "נתינה בבית".

וכן יתבאר, דאף שההוכחה שהיתה ע"פ ציווי יאשיה הוא מתחילת הפסוק, מ"מ מביא גם סיום הפסוק: "אין לכם משא .. עתה עבדו ..", כלומר, דאף שמעכשיו הארון נגזז ואין להם האפשרויות לקיים מצות משא בכתף, אין זה מורה על שום חסרון בעבודת ביהמ"ק, אלא יכולים להמשיך לעבוד כו' כיון שאינו חסר כלום בבנין הבית.

האריכות בסיום ההלכה אודות אורים ותומים ג"כ מתיישב לפי הנ"ל. דלכאורה קשה, הן אמת שהצד השווה בין הארון להאורים ותומים ששניהם לא חזרו בבית שני, הרי אין כאן המקום לבאר בגדי כהונה, אלא בהל' כלי המקדש. ואכן שם בפ"י ה"י מביא דין זה.

ולפי מה שביארנו יש לתרץ, שרוצה ליתן דוגמא למה שחידש באופן קיום הארון. אף דלהנראה לעינים היה שינוי גדול, שלא ראו את הארון, אעפ"כ עצם המציאות נשאר בשלימות. וזה מצינו בהאורים ותומים. מבואר במפרשים (באר שבע סוטה מח, א. ועוד) שלדעת הרמב"ם אבני החשן הם האורים ותומים, ולא שם המפורש שהיה חסר בבית שני. נמצא, שהשינוי הגדול ש"לא היו משיבין" היה חסרון רק בהגילוי שלהם, ולא גרע כלום משלימות הבגדים, כמו שמסיים ההלכה, שהשלימו מנין הבגדים של הכה"ג.

המורם מכל הנ"ל חידוש והפלאה לא רק במעלת וקדושת בית שני, שהקה"ק היה בשלימות, אלא גם בבית ראשון. לא רק שקדושת "המקום" של בית ראשון לא בטלה, ש"קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא", אלא גם "הבנין" גופא, אף שבחיצוניות אינו בנין נצחי שהרי נחרב, מ"מ בפנימיות ניתן בה ענין של נצחיות "לשעתה ולעתיד לבוא". הקה"ק מלכתחילה נבנה שישאר לעולם, כיון שיש לה גם מקום הגניזה שמאפשר להארון, שהיא חלק עיקרי מהקה"ק, להיות מונח במקומו "עד היום הזה".

נכתב ע"י שלום אזדאבא

07724 156 415 droschos@gmail.com לתגובות והערות